

*Recordant Francesc d'Albranca**

Miquel Àngel Marquès Sintes

Diuen que en temps dels Gegants,
la llei els hi prohibia
estimar als que no eren
de la raça gegantina.

Però hostils, dos joves
de tribus enemigues
es van enamorar,
i cada dia a trenc d'auba
en aquell barranc
des rodol d'Albranca
un a cada costat,
es feien senyes d'amor [...]¹

* Conferència llegida en l'acte organitzat pel Grup Filatèlic i Numismàtic d'Alaior entorn a la figura de Francesc d'Albranca, el dia 13 de desembre de 2002 a l'Ajuntament d'Alaior, en el marc del 150è aniversari del naixement del doctor Francesc Camps.

¹ Cançó de Res Sé, grup alaiorenc, publicada al disc compacte *Es camí d'en Kane* (1998), versió musicalitzada per Jaume Sintes i lletra de Natàlia Sans, adaptada d'una llegenda de Francesc d'Albranca.

Senyors batles d'Alaior i des Migjorn Gran, senyores i senyors, bona nit a tothom.

Em permetran que hagi començat amb unes estrofes de la cançó “Sa dona de sa penya marbre” del grup alaiorenc Res Sé. I ho he fet així perquè açò ens demostra que el folklore que, en vida, va interessar tant Francesc d'Albranca avui és ben viu en la nostra societat, i es presenta en formes diferents a les quals és fàcil accedir.

Els vull recordar que el Consell Insular de Menorca va declarar l'any 2002 com Any Albranca, tot per evocar l'insigne figura d'un dels migjorners més universals que ha donat aquell poble. Aquí cal aclarir que la primera institució menorquina, des de 2000, i amb una idea de continuïtat, dedica l'any en curs a un personatge de la vida cultural, educativa, d'investigació, etc., de Menorca, del qual es compleix una efemèride especial. Així va ser amb l'Any Comas (2000), l'Any Vives Llull (2001), l'Any Albranca (2002) o el recentment anomenat Any Borja Moll (2003), dedicat també a un dels nostres més il·lustres filòlegs.

En tot cas, la globalitat dels actes té com a objectiu primer fer present la memòria del personatge, donar a conèixer l'obra del doctor migjorner i fomentar les iniciatives de difusió cultural com l'acte d'avui vespre, tot per tenir constància de l'herència cultural que Francesc d'Albranca va deixar a la societat menorquina. Pens que ha estat un encert que el Grup Filatèlic i Numismàtic del Centre Cultural pensés a organitzar aquesta vetlada, tot per celebrar el 150è aniversari del naixement del doctor Camps.

Francesc Camps Mercadal, *Francesc d'Albranca (1852-1929)*.²

Esbós biogràfic

Abans de parlar sobre el present, em permetran que facem un breu esbós biogràfic del doctor migjorner.

Francesc d'Albranca l'hem de recordar com a doctor, filòleg i folklorista, essencialment. Va néixer el 27 de març de 1852 al lloc de la Cova (es Migjorn Gran), on els seus pares, Joana i Gabriel, eren pagesos amitgers. Morirà al seu

² Una part important d'aquest breu esbós biogràfic la podeu llegir a l'article REDACCIÓ, “Any Albranca”, *S'Ull de Sol* 134 (2001): 22-23.

poble, on sempre va viure, es Migjorn Gran, el 19 de maig de 1929, a l'edat de 77 anys. Francesc d'Albranca va viure sempre al carrer des Pont, avui carrer de Francesc d'Albranca, número 6, a la casa on els migjorners la coneixen com "la casa gran" o "la casa del metge Camps". Es va casar amb Catalina Riudavets Moll, i del matrimoni van néixer cinc filles: Joana, Catalina, Esperança, Dolors i Francisca. Si anau al cementeri municipal des Migjorn, just entrant a la primera part antiga, on els enterraments són fets tots dins petites casetes que pertanyen a diferents famílies, hi trobareu la caseta de la família Camps Riudavets, actualment de titularitat municipal, on hi ha enterrats el doctor Camps i la seva esposa, Catalina Riudavets Moll, i dues de les seves filles, Dolors i Francisca. Defora, una placa recorda com, en 1998, el poble migjorner va demostrar el seu reconeixement públic al metge.

Al·lot malaltís, i no servint per a les feines del camp, son pare l'escolaritzà as Migjorn Gran, i quedà sota les ordres del senyor Joan Alzina de Binicodrellet, vicari de la parròquia de Sant Cristòfol. Gràcies a les seves gestions, aquell jovencell va estudiar el batxillerat a l'Institut General i Tècnic de Maó, sota la tutela del naturalista maonès Francesc Cardona i Orfila. Acabats els estudis a Maó, en 1873, tornà al lloc d'Albranca Vell, però no passà gaire temps i, havent aconseguit el permís patern, es va traslladar a Barcelona, on treballaria a la casa Gasset i estudiaria medicina. L'estudiant era aplicat i en 1878 el Ministeri de Foment li atorgava el títol de llicenciat en medicina i cirurgia. De tornada a Menorca, treballarà durant tota la seva vida as Migjorn Gran i ja per sempre seria conegut com el doctor Camps. Així ens ho conta Magdalena Pelegrí:

As Migjorn s'establí i ja per començar s'entregà a la seva tasca vocacional de metge, feina feixuga que va exercir ben prop de cinquanta anys [...]. A més s'ha d'afegir que la gran sol·licitud i el contacte constant amb els malalts van fer que es guanyés el tarannà de metge humanista, de metge en consonància amb el malalt.

I un poc més endavant ens remarca que:

Entregat com era a la seva feina, aquest metge migjorner, és sabut que ho abandonava tot, l'oració, escriure, llegir, cavar la terra, tot ho

deixava quan el demanaven per un malalt. Perquè allò eren gustos i això obligació. L'obligació es va convertir per a ell en oració contínua.³

Així era el doctor Camps per als migjorners i per a tots els menorquins que el van conèixer. Una darrera nota. El doctor Gomila Llufríu (1958), col·lega de professió, ens parlava de la caritat i la modèstia que caracteritzava el metge migjorner, i del qual va deixar escrit:

El médico Camps era un gran clínico. Tenía un gran espíritu observador, generalizador y a la vez analista. Con una rápida mirada abarcaba todas las facetas de un fenómeno o conjunto de fenómenos cualesquiera. Por eso cualquier caso clínico, por difícil que fuera, lo diagnosticaba en el acto [...]. El compañero Camps, siempre diagnosticaba a tiempo, sin equivocarse nunca y de ahí el gran renombre que adquirió en toda la isla, salvando muchas vidas que en aquellos tiempos, sin posibilidad de análisis físico-químicos y sin penicilina, resultaban harto difíciles de salvar.

Si fins ara hem parlat del doctor Camps. Ara haurem de conèixer el que va ser l'home interessat per la cultura, que sempre volia saber-ne més sobre allò que l'envoltava. Ara coneixerem Francesc d'Albranca, l'home que va assolir un gran bagatge cultural a força de voluntat. El seu autodidactisme voluntariós va ser elogiat per intel·lectuals com ara Joan Hernández Mora (Camps 1979: 167), que va dir d'ell:

Un gran mèrit seu és haver estat en alguns aspectes importants de la seva cultura un autèntic autodidacte. Necessitava coneixements instrumentals per acostar-se a temes difícils, objecte de les seves investigacions. Per exemple, coneixements de llengües antigues —grec, llatí, àrab o hebreu— i els tenia! Aquest cas d'alta cultura, a un poble com es Migjorn, només pot explicar-se pel fet que En

³ Vegeu l'article de Magdalena PELEGRÍ MOLL, "Fill il·lustre des Migjorn Gran. Entre el doctor Camps i Francesc d'Albranca", *Menorca* (2 agost 2002), suplement de les festes de Sant Cristòfol, p. 10.

Francesc Camps i Mercadal gaudia d'una intel·ligència privilegiada i era un estudiós fora mida i un incansable treballador, que, per acabar-ho, dominava l'art d'escriure.

Tot un elogi al treball constant i a la voluntat d'autoformar-se al llarg de tota una vida. Només així s'entén que, amb el seu bagatge cultural, escrivís sobre arqueologia, història, antropologia, etnologia, folklore, lingüística, meteorologia i astronomia.

Catòlic compromès, Francesc d'Albranca va ser un destacat publicista (d'aquells que publiquen per difondre) i, juntament amb Àngel Ruiz i Pablo, fou articulista habitual a la premsa catòlica menorquina; de fet, va militar en el periodisme catòlic i tradicionalista dins i fora de l'illa, signant una gran quantitat d'articles d'opinió. Des del vessant polític, defensava un catolicisme tradicional de base carlina i era contrari al liberalisme, al laïcisme i a la innovació de la societat de la Restauració. Francesc Camps Mercadal va viure en una època on l'Església pretenia la recristianització de la societat, i on les associacions i la premsa catòlica tenien un paper preeminent. Aquí cal recordar que un dels seus professors havia estat Francesc Cardona i Orfila, iniciador de la premsa catòlica a Menorca amb *La Verdad*. De segur que el seu mestratge jugaria un paper essencial en la formació del jove migjorner que, amb el temps, acabarà essent la figura més brillant que donarà la cultura catòlica a l'illa de Menorca en el darrer quart de segle XIX. Com a profund creient que era va fundar i dirigir l'Adoración Nocturna as Migjorn Gran. Al llarg de la seva trajectòria vital, es pot dir que va travessar per una certa evolució que, sense abandonar posicions d'un clar conservadorisme catòlic, va arribar a assumir un cert regionalisme moderat.

Amb l'arribada del nou-cents, sobresortirà com a folklorista i filòleg. Va ser un gran coneixedor del folklore, és a dir, de la ciència del poble. Per açò, va treballar intensament per conèixer la cultura tradicional, és a dir, aquella trama de pares a fills, sense influències o amb un mínim d'influències externes. Gran defensor de la llengua catalana, volia ajudar a conservar el parlar de la pagesia, el "rallar en pla".

Francesc d'Albranca ja havia iniciat la recollida de material folklòric a la darrerria del segle XIX, i ho va seguir fent fins al seu traspàs. S'adonà que la literatura tradicional ja era decadent, i la prova evident del seu pensament va

ser la recollida de peces inacabades i de fragments inconnexos. Alhora, la literatura tradicional com a expressió viva, una part d'aquella no es podrà recuperar perquè havia perdut bona part del sentit per a la vida contemporània. Així i tot, fa de la tradició i de la conservació els motors dinàmics de la configuració de la societat i ho justifica en la concepció d'un món profundament religiós. Aquest plantejament és inserit dins el marc del regionalisme menorquí. La seva posició ideològica regionalista, per tant, es manifesta a través de tot el treball d'iniciatives i d'actuacions culturals que duu a terme, postura que comportava la defensa de la identitat històrica, cultural i, per tant, lingüística, de la nostra illa.

Pel seu treball de recerca folklòrica i per la seva activitat filològica, també ha estat inclòs dins el corrent de la Renaixença; aquests àmbits d'estudi, juntament amb els de tipus històric, són els elements que ajuden a definir la identitat d'una nació. La recerca i l'estudi del folklore els feia a partir d'una posició ideològica profunda que buscava els trets diferencials de cada poble. Aquesta és la recerca nacionalista dels romàntics, que cercaven salvar una part de la història i la formació d'una identitat cultural i lingüística. El conreu de la llengua, la cultura popular i el folklore serviria per impulsar el regionalisme, un moviment polític i d'identitat molt més ampli, que a Menorca va fracassar dins el que va ser la conjuntura històrica del primer terç del segle XX.

Francesc Camps va ser membre de l'Institut d'Estudis Catalans, i va aportar diferents articles per ser publicats en el seu *Bolletí de la llengua catalana*. Va col·laborar amb mossèn Alcover, al qual enviava material per fornir les seves calaixeres. La Generalitat de Catalunya li concediria el diploma de col·laborador del *Diccionari de la Llengua Catalana*. Alhora, va escriure una gran quantitat d'articles publicats en revistes com *La Aurora* (Manacor), *La veu de Mallorca*, *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, *La Señal de la Victoria*, *Ca Nostra*, *Correo de Mallorca*, *La Vanguardia Balear*, *Sa Marjal* (sa Pobla), *Llevant* i *Tresors dels avis*, entre d'altres.

Aquí hem de fer un esment especial a la seva participació en el quinzenari migjorner *Llum Nova* (1912-13), la primera revista escrita en català a Menorca. Fins fa poc s'havia dit que Francesc d'Albranca havia estat el promotor de la revista; però no fa gaire es va demostrar que el principal impulsor de *Llum Nova* fou Andreu Ferrer Ginard. Però no per açò s'ha de menysvalorar la seva aportació al quinzenari: hi publicaria onze articles, va donar

suport moral al mestre artanenc i, en la segona etapa de *Llum Nova*, va ser un dels principals col·laboradors de la *Plana literària*. Tota una col·laboració de luxe per a una revista que, en essència, ens mostra la vida social, política i cultural del poble des Migjorn Gran entre 1912 i 1913.

Algunes de les seves obres més conegudes són *Derecho a la ignorancia* (1894), *Folklore menorquí. De la pagesia* (1918), *Migjorn* (1979), *Creus. Treball inèdit del doctor Camps* (1981), *Llegendes de Menorca recollides per Francesc d'Albranca* (1981), *Cançons populars menorquines* (1987), *Records de la dominació mora en la parla menorquina* (1988) i *Mites i records* (2000), entre d'altres.

També disposam d'algunes biografies escrites sobre el doctor Camps. Jaume Borràs Mercadal escriví *Biografía del médico rural D. Francisco Camps Mercadal, [Francesc d'Albranca] titular de San Cristóbal* (1948) i la seva filla, M. Dolors Camps Riudavets, ens ha deixat la *Vida popular del doctor Francesc Camps d'Albranca* (1999).⁴ Sobre el seu fons cultural, Delfí Escolà va publicar *L'arxiu del doctor Camps* (1986).

Francesc d'Albranca, home del segle XXI

Francesc d'Albranca va néixer ara fa cent cinquanta anys. Si fins ara hem fet un breu esbós del seu recorregut vital, no és manco important el fet de recordar tot allò que l'envoltà, i que la seva memòria i el seu treball siguin ben vius entre els menorquins d'avui.

El seu poble, es Migjorn Gran, el té ben present: li va dedicar un carrer, el mateix on el doctor va viure tota la vida; encara es pot visitar la vinya del doctor Camps, prop de l'estància de Cornabou, lloc on va passar molts jorns treballant la terra. En 1983, el centre educatiu migjorner passava a denominar-se Escola Pública Francesc d'Albranca. El seu retrat és present a l'Ajuntament des Mercadal i, tot i haver-ne un altre, de retrat, al Saló Verd de l'Ajuntament migjorner des de la constitució del poble com a municipi el 1989, no va ésser

⁴ Tot el material ha rebut la corresponent difusió. Així ho explica Pere MELIS PONS, "El metge Camps des Migjorn", dins Pere Melis Pons, *Sobre les nostres rondalles i altres mostres de literatura popular* (Menorca: Edicions Nura 2002), 116-118.

fins al 28 de setembre de 2001 que va ser declarat oficialment fill il·lustre des Migjorn Gran per l'Ajuntament. I dia primer de maig de 2002 el mateix Ajuntament lliurava els primers títols de reconeixença pública als familiars del metge migjorner, alhora que es feia el mateix amb els familiars del mestre artanenc Andreu Ferrer Ginard, declarat fill adoptiu. Des del 7 de setembre de 1951 és present a la galeria de fills il·lustres de Menorca, a l'Ajuntament de Maó. I encara més. Gràcies a la tècnica, avui podem navegar per Internet i, simplement escrivint Francesc d'Albranca en qualsevol cercador, podrem visitar un lloc web on ens informaran sobre els premis literaris Francesc d'Albranca que sol convocar i editar, anualment, l'Ajuntament de Ferreries, la pàgina que té editada l'Ajuntament des Migjorn Gran, el lloc editat pel CIM o bé la informació que ens ofereix el Col·legi Públic Francesc d'Albranca.

Però no pensin que tot ha estat un camí de roses a l'hora de conservar la seva memòria. Si bé és vital recordar la figura d'una persona, no és manco important tenir present i valorar com cal el propi llegat bibliogràfic i documental del doctor Camps, que va ser inventariat el 1996 i, posteriorment, classificada i ordenada la part referida a les publicacions periòdiques; aquest fons avui és conservat, en forma de dipòsit, a la nova biblioteca pública del poble. Però cal recordar que en 1996 el llegat encara restava oblidat i encapsat en una dependència municipal, i que el Grup d'Opinió des Migjorn Gran va organitzar, el 28 de juny de 1996, una taula rodona per saber l'estat en què es trobava el llegat i, sobretot, per parlar del seu futur, especialment després de la mort de la senyora Paca, traspàs que es produí el 24 de maig de 1995. En essència, aquell dia es va demanar que el llegat no es perdés i que se li donés la difusió que es mereixia.

Des d'aquell moment es va impulsar la seva catalogació, se li va cercar una ubicació digna i es va retre públic homenatge a la senyora Paca. A partir de llavors es va dur a terme el treball de recollida, conservació i difusió del patrimoni cultural en què s'havia convertit el llegat del doctor Camps.⁵ Cal dir que,

⁵ Per a més informació, vegeu els nostres articles "Taula rodona sobre Francesc d'Albranca. Nova informació sobre l'estat actual del seu llegat", *Calitja* 27 (juliol de 1996): 15; "Diferents col·lectius debaten l'estat actual del llegat del doctor Camps; el Grup d'Opinió des Migjorn Gran organitzà una taula rodona", *Menorca* (15 juliol 1996). Sobre la catalogació del llegat podeu veure "Resoldre el llegat del doctor Camps", *Calitja* 47 (maig de 1998): 16-17.

fins al present, es tenia notícia del fons del doctor Camps gràcies a un pacient treball de descripció fet per Delfí Escolà, i que havia donat a conèixer en el seu llibre *L'arxiu del doctor Camps* (1986). Ara només caldria que el llegat fos centre d'investigació, que s'estudiés el seu vessant d'articulista o, per què no, que finalment fos tema d'una tesi doctoral. Açò no faria altra cosa que engrandir encara més el coneixement sobre un home i la seva època que, defugint de tòpics i mitificacions, ens aportaria més coneixença de la seva figura.

Gràcies als diferents esforços el fons de Francesc d'Albranca es va posar a l'abast del públic el 28 de setembre de 2001, dia en què es va inaugurar la nova biblioteca pública⁶ des Migjorn Gran. Que és un fons viu ens ho demostra el fet que just fa dos dies ha sortit una referència a la premsa periòdica sobre la seva conservació.⁷

Per als qui no el coneixen, els puc assegurar que es tracta d'un fons personal molt interessant, on trobam els llibres que formaven la biblioteca del doctor, i a més es pot consultar la resta de la documentació, com ara les seves obres, entre les quals destaca l'original del *Folklore menorquí. De la pagesia*, treball que va guanyar el premi Ateneu el 1912 i que, per dificultats econòmiques, la Junta decidí de publicar-lo en diferents números de la *Revista de Menorca*, i que prendria forma de llibre en 1918; a més, s'hi troben tot un seguit d'obres, gloses, apunts i escrits diversos de l'intel·lectual migjorner. Aquí cal destacar l'obra manuscrita titulada *1950*, signada pel metge el 12 de maig de 1898 i de la qual vam poder saber, gràcies a l'acte cultural de les passades festes de Sant Cristòfol de 2002, que es tracta d'una obra futurista escrita pel metge.

Un segon gran apartat de l'arxiu de Francesc d'Albranca és la documentació personal, que està formada per documentació comptable, títols, targetes postals, de visita i recordatoris, documents legals, fotografies i una gran quantitat de correspondència, especialment de caire familiar. El tercer gran grup de documentació fa referència a les publicacions periòdiques, en les quals col·laborava o bé simplement les rebia per subscripció; un altre tipus de docu-

⁶ La biblioteca està situada al carrer de Sant Cristòfol, núm. 9 des Migjorn Gran.

⁷ Vegeu l'article de Jaume RIUDAVETS MOLL, "Llegat", *Menorca* (11 des. 2002): 9. L'autor critica l'abandonament del llegat del metge Camps al local social de l'associació cultural. En tot cas, no es refereix al llegat bibliogràfic i documental, que sí és a la biblioteca, i es refereix al material exposat durant la festa de Sant Miquel d'aquell any.

mentació d'un alt valor cultural són tot un seguit de sermons, la documentació referida a l'Adoración Nocturna, mapes i plànols. Cal destacar el fet que en el fons personal de Francesc d'Albranca, no tan sols hi trobam allò que el doctor Camps va escriure sinó també tots aquells documents o llibres que parlen sobre la seva persona.

Com hem dit més amunt, des que es va decidir que el 2002 fos l'Any Albranca, s'han portat a terme diferents accions per recordar l'efemèride. De fet, aquest és un acte més per tenir present l'humanista (el doctor Camps) i l'intel·lectual (Francesc d'Albranca) que va ser Francesc Camps Mercadal.

Com no podia ser d'altra manera, al seu poble, as Migjorn Gran, s'han dut a terme tot un seguit d'accions culturals per recordar la seva figura. En començar l'any, l'Ajuntament li dedicà l'espai cultural del calendari, en el qual es destaca el fet que la declaració d'Any Albranca implica recuperar per a avui la memòria del personatge i la seva obra; i per intensificar la tasca de les administracions en pro de la cultura popular. Els fillets de quart de primària del CP Francesc d'Albranca van representar una obra de teatre sobre el personatge, obra que es va estrenar durant la celebració del Dia del Llibre a l'escola.⁸ En el mateix centre educatiu es va elaborar un CD-ROM interactiu sobre el folklorista, en el qual hi ha un llibre gegant, la biografia del metge Camps i un recull de seixanta cançons, la major part d'elles inèdites;⁹ el contingut del CD-ROM es pot consultar a la pàgina web que el Consell Insular de Menorca li ha dedicat. En el número 71 dels Quaderns de Folklore es van editar les *Cançons amagades*, obra de Natàlia Sans Rosselló, que són cançons que el folklorista va deixar de publicar per la seva pròpia naturalesa i que ara han estat recuperades de "l'oblit".¹⁰

Seguint amb més llibres, no fa gaire que l'IME va editar *Mites i records*, tot un seguit d'articles publicats a *La Aurora*, de Manacor, el 1916.¹¹ Però Francesc Camps Mercadal esdevé una font contínua d'accions culturals:

⁸ Vegeu l'article 4rt PRIMÀRIA DES MIGJORN, "Qui era Francesc d'Albranca?", *Menorca* (4 des. 2002), suplement d'educació, p. 7.

⁹ Vegeu Xim FUSTER, "El Consell obre una web per a Albranca", *Menorca* (4 set. 2002): 18.

¹⁰ Ens referim a Natàlia SANS ROSSELLÓ, *Cançons amagades. El cas de les cançons que Francesc Camps i Mercadal va silenciar*. Quadern de Folklore núm. 71 (Ciutadella: Col·lectiu Folkloric 2002).

¹¹ Ens referim a Francesc CAMPS i MERCADAL, *Mites i records*, edició i estudi introductor a cura d'Antoni Moll Camps (Menorca: IME 2000).

només cal recordar que l'any passat s'edità el *Segon àlbum de llegendes menorquines*, de Diego Ibáñez Gutiérrez, el qual conté sis llegendes extretes i adaptades del *Folklkore Menorquí. De la pagesia* (“Es Gorg”, “Els dimonis boiets”, “La perdiu blanca”, “La nau des Tudons i el pou de l'aimador”, “La Pobra del Mercadal” i “El vedell d'or”). I encara cal fer una darrera cita bibliogràfica. Quan el Premi de Narració Curta Illa de Menorca era encara de caire temàtic, i bé dins l'Any Albranca, es va convocar el concurs amb temes que recordessin el temps d'en primer; de les dotze narracions, cal dir que Francesc d'Albranca surt com a personatge en dos dels relats presentats (“L'última llegenda” i “El somni d'en Francesc”).¹²

Una altra acció cultural d'interès va ser viure la Ruta literària Francesc d'Albranca que es va portar a terme durant les festes de Sant Miquel. Si el 27 de setembre es va interpretar un magnífic concert a l'església parroquial de Sant Cristòfol, que anà a càrrec del Cor Illa de Menorca, la Regidoria de Cultura des Migjorn Gran va organitzar un itinerari pels llocs més directament relacionats amb la biografia del metge.¹³ Va ser així com, mentre es llegien passatges de la biografia del doctor Camps, escrita per la seva filla Maria Dolors, vam anar a la vinya del metge Camps; visitàrem el cementiri municipal, on està enterrat Francesc d'Albranca juntament amb la seva esposa i dues de les seves filles. A continuació, visitàrem l'exposició sobre el llegat no bibliogràfic del metge Camps, al local de l'Associació Cultural i Recreativa, on vam poder veure tot un seguit d'objectes personals, com ara la taula escriptori, material mèdic i quirúrgic, una col·lecció de fòssils i d'ossos, a més de diversos títols i diplomes. La ruta finalitzà amb una visita a la biblioteca, on hi ha custodiat l'important llegat bibliogràfic i documental del metge, fons que va ser cedit per la família del metge Camps a l'Ajuntament des Migjorn Gran el 1995, després de la mort de la darrera de les filles del metge.¹⁴

No podíem acabar el nostre parlament sense referir-nos a les relacions que Francesc d'Albranca va tenir al llarg de tota la seva vida amb Alaior. No és gens rar trobar referències al nostre poble entre els seus papers. Els diferents

¹² Ens referim al llibre D.a. *Dotze històries d'aquell temps. Relats seleccionats del XI premi de narració curta illa de Menorca* (Maó: Sa Nostra–CIM–Ed. Menorca 2002).

¹³ Una primera ruta literària s'havia realitzat el 3 de març de 2002, patrocinada pel CIM.

¹⁴ Per a més informació, vegeu M. A., “Es Migjorn. Ruta literària Francesc d'Albranca”, *Menorca* (2 oct. 2002): 23.

l·ligams històrics entre ambdues poblacions al llarg dels darrers tres segles així ens ho demostren. Al fons Albranca hi hem trobat diferents exemplars de la revista catòlica integrista *Cruz y Espada*, editada entre 1910 i 1913. Així mateix, hem llegit un article publicat en 1958 sobre la seva figura a *Senda Nueva*, revista de la Cooperativa Sant Crispí. A l'entrada del cementiri migjorner hi ha un mil·liari, una pedra d'època romana que va ser descoberta al lloc d'Alcaidús i que el senyor del lloc, Vicent Carreras, va donar al doctor Camps, el qual la va estudiar i custodiar, i que ha arribat fins al dia d'avui.¹⁵

Ni que sigui com a anècdota, contarem el fet d'una manifestació de 1914. Aquell any es va viure a Alaior un rebombori quan el governador de l'illa va manar tancar l'Escola Lliure, que en aquell moment era dirigida pel mestre Joan Duran Pineda.¹⁶ La resposta del col·lectiu llibertari va ser manifestar-se, el diumenge 14 de juny, per exigir la seva reobertura i donar suport al mestre que defensava l'educació racionalista a Alaior. Ens hem de situar en un moment d'ebullició social i la petició dels llibertaris alaiorencs va provocar que es convoqués una contramanifestació, en la qual els conservadors convocaren a tots els catòlics de Menorca a combatre el socialisme i l'anarquisme que volia arrelar a Alaior. La mobilització catòlica va esdevenir una demostració de força i de la defensa de la "Patria, Iglesia y Familia". La contramanifestació es va celebrar el 21 de juny i va reunir unes tres mil persones que arribaren de totes les poblacions menorquines. D'entre els personatges més destacats hi trobam el metge Camps i Andreu Ferrer Ginard.

Una darrera aportació cultural és el material folklòric que Francesc d'Albranca recollí sobre Alaior. Tot i que hi trobam diferents citacions als llibres editats fins ara, aquí em vull referir especialment a les gloses que fan referència al nostre poble i que són custodiades en el fons Albranca. En un manuscrit de condicions regulars hi podem llegir la "Glosa de los sabates de Alaior" (G, p. [22-26]), les "Gloses de la vida del homu, fetes d'en Omar de

¹⁵ Per a més informació, podeu llegir Miquel Àngel MARQUÈS, "El mil·liari d'Alcaidús i el doctor Camps", *S'Ull de Sol* 149 (gener de 2003): 20-21. En aquell moment es parlava de conservar el mil·liari, portant-lo al Museu de Menorca, i fer-ne una rèplica idèntica perquè fos dipositat al cementiri migjorner i restés allà on va ser portat el 1995, quan va ser donat per la família al poble migjorner. A hores d'ara, quasi dos anys més tard, res de tot açò s'ha fet i tot continua igual.

¹⁶ Vegeu Miquel Àngel Marquès, "Una manifestació contra l'Escola Lliure (1914)", *S'Ull de Sol* 116, p. 29 i 36.

na Rosa d'Alaior" (G, p. [82-87]) i les "Gloses del rector Pons de Laior" (G, p. [99-105]). Però les troballes no acaben aquí. En un altre document hi ha diverses notes, sense acabar de redactar, titulades les "Gloses des Sastret d'Alaó" (E.v.a. 2-34); i també podem llegir les "Glosas sobre lo espiritisme dedicadas a los al Laurenchs", aquestes editades en 1895 a Maó (Impremta Parpal).

Com es pot veure, la figura de Francesc Camps Mercadal, el doctor Camps o Francesc d'Albranca, segons l'àmbit en què el trobem, encara avui, cent cinquanta anys després del seu naixement, és ben viva; només cal esperar que, en 2029, quan celebrem el centenari del seu traspàs, la seva tasca cultural encara sigui molt més coneguda i publicada. Ja per acabar, i atenent a la importància del personatge que avui i aquí hem recordat, aprofitarem l'avinentesa per dir que no estaria de més que l'Ajuntament d'Alaior, quan fos oportú i necessités donar nom a algun carrer de nova construcció al poble d'Alaior, pensés a dedicar-lo al metge, folklorista i home de cultura que va ser Francesc Camps Mercadal. Aquest seria un signe més que demostraria que se continua valorant la figura i la tasca intel·lectual de Francesc d'Albranca.

Moltes Gràcies.

Fonts bibliogràfiques

- Borràs Mercadal, Jaime. "Biografía del médico rural D. Francisco Camps Mercadal". *Revista de Menorca* (1974): 85-98.
- Camps i Mercadal, Francesc [Francesc d'Albranca]. *Migjorn. Estudis d'Albranca*. Andorra la Vella: Erosa, 1979. (Col·lecció IV: L'amor de la terra)
- Escolà i Figuerola, Delfí. *L'arxiu del doctor Camps. Estudis d'Albranca*. Andorra la Vella: Erosa, 1986.
- Florit Nin, Francesc. "Literatura tradicional i literatura culta a Menorca. Segle XX. La circularitat desitjada. La transcendència del folklore literari de Francesc d'Albranca". *Revista de Menorca* (quart trimestre 1991): 469-488.
- Florit Nin, Francesc. "Vasos comunicants en literatura. La pervivència del folklore literari recollit per F. d'Albranca". *Menorca* (4 maig 1999): 7.

- Gomila Llufrí, Jaume. “El personaje de hoy. Francesc d’Albranca”. *Senda Nueva* 8 (hivern 1958): 9.
- Llum Nova (1912-1913)*. Edició facsímil a cura de Miquel À. Marquès Sintes i Antoni Lluís Moll Benejam.
- López Casanovas, Joan F. *Francesc Camps i Mercadal, “Francesc d’Albranca”*. Ciutadella: Col·lectiu Folkloric, 1980. (Quaderns de Folklore; 1)
- Moll, Francesc de Borja. *Conceptes de folklore*. Ciutadella: Col·lectiu Folkloric, 1980. (Quaderns de Folklore; 1)
- Olives, Llorenç. “El doctor Camps Mercadal, un cristià devot i conservador”. *Menorca* (2 maig 1999): 7 (suplement *Francesc Camps i Mercadal, setanta anys de memòria*).
- Quintana Petrus, Josep Maria. *Regionalisme i cultura catalana a Menorca (1888-1936)*. Barcelona: Institut Menorquí d’Estudis–Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1998.
- Ramis Puig-Gros, Andreu; GINARD BUJOSA, A. “Antropologia: una visió històrica”. Dins Josep Miquel Vidal Hernández (dir.). *Enciclopèdia de Menorca*. Vol. XIV: *Antropologia*. Menorca: Obra Cultural de Menorca, 1999.
- Redacció. “Any Albranca”. *S’Ull de Sol* 134 (2001): 22-23.
- Salord Ripoll, Josefina. “Francesc Camps i Mercadal/Francesc d’Albranca: coordenades historicoculturals”. *Revista de Menorca* (quart trimestre 1990): 413-428.
- Salord Ripoll, Josefina. “Església i menorquinitat cultural: el traçat d’un itinerari”. *Publicacions des Born* 1 (1997): 95-120.